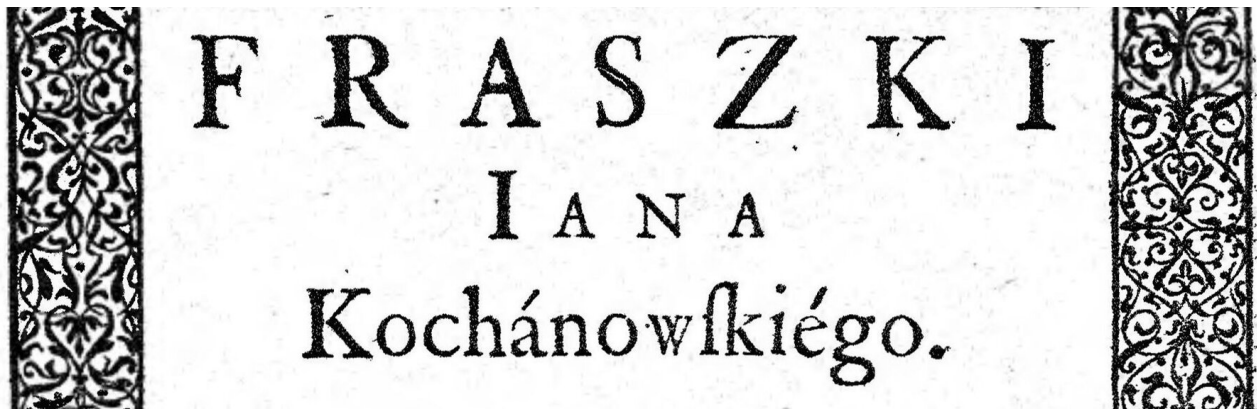

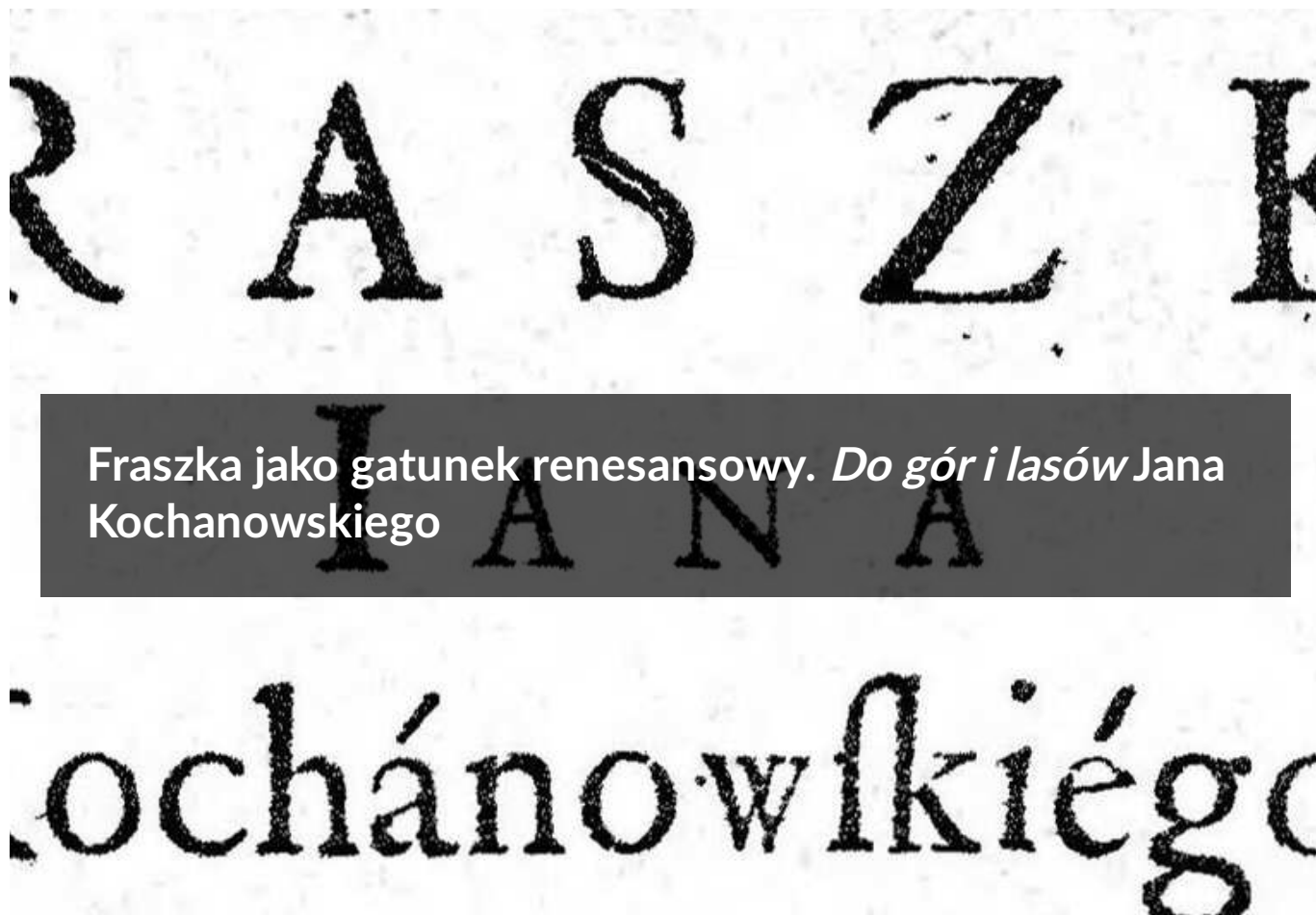

Fraszka jako gatunek renesansowy. *Do gór i lasów* Jana Kochanowskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 53–54.
- Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 55.
- Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 59–66.
- Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 67.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Do gór i lasów (Fraszka III 1)*, [w:] tegoż, *Fraszki*, oprac. Janusz Pelc, Wrocław 2008, s. 112–114.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Do Jana (Fraszka I 78)*, [w:] tegoż, *Fraszki*, oprac. Janusz Pelc, Wrocław 2008, s. 39.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Do fraszek (Fraszka III 29)*, [w:] tegoż, *Fraszki*, oprac. Janusz Pelc, Wrocław 2008, s. 134–135.

Źródło: domena publiczna.

Czy fraszka może zmienić świat? Czy może zmienić człowieka?

Drobne i pozornie błahe utwory Jana Kochanowskiego niosły ze sobą poważną refleksję egzystencjalną. Były zabawne, ale to właśnie humor pozwala człowiekowi uzyskać dystans do samego siebie i może zupełnie odmienić jego sposób postrzegania świata. Fraszki niepostrzeżenie rewidowały system ludzkich wartości, wskazywały na to co stanowi istotę życia, niosły głęboki humanistyczny przekaz.

Twoje cele

- Prześledzisz historię powstania fraszki, jako gatunku literackiego.
- Wymienisz cechy gatunkowe fraszki.
- Zanalizujesz wybrane fraszki Jana Kochanowskiego.

Skąd pochodzi fraszka?

((Stefania Skwarczyńska

Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego

Powszechnie wiadomo, że Jan Kochanowski wprowadził do języka polskiego nowy wyraz: „[fraszka](#)”, a do polskiej literatury pierwszy – także pierwszy w literaturze światowej – zbiór fraszek wydany w 1584 r. pod tytułem *Fraszki* obejmujący 300 utworów, które powstały począwszy od jego czasów dworskich aż po schyłek życia. (...) wyraz „fraszka” pochodzi z włoskiego wyrazu „frasca” oznaczającego „gałązkę”, a przerośnięcie coś drobnego, mało wartościowego – błahostkę, bagatelę. Nieco podobną karierę zrobił ten wyraz w języku francuskim, w którym pojawił się był w postaci wyrazu „frasque”, (...) w przeciwieństwie do jego kariery w języku polskim ów zrodzony z języka włoskiego wyraz francuski nie zakorzenił się tak silnie i semantycznie tak wielorako w mowie potocznej, jak u nas, a z czasem jakby nawet skurczył się w swej nośności semantycznej skoro można go we współczesnym francusko-polskim słowniku przełożyć jedynym wyrazem – „wybryk”. Natomiast w tych słowiańskich językach, w których wyraz ten się pojawił, stanowił on import z języka polskiego (...). Tak się ma rzecz z wyrazem „fraszka” w języku ukraińskim; nieco inaczej, (...) w języku czeskim, gdzie stał się ten wyraz nazwą teatralnej krotchwili.

Tak więc Kochanowski zasłużył się swoją inwencją językową aż kilku językom; najdobitniej jednak językowi ojczystemu, bo w nim także tej specyficznej dziedzinie słownictwa, jaką jest terminologia naukowa. Mowa tu oczywiście o literaturoznawstwie, w szczególności o jednej

z jego dyscyplin, mianowicie o teorii literatury, a to w jej dziale dotyczącym gatunków i rodzajów literackich, zatem genologii. Tak więc wyraz „fraszka” stał się dzięki Kochanowskiemu – nazwą genologiczną, i to nazwą nowego, przezeń zrealizowanego literackiego gatunku. Ponadto dał Kochanowski w tychże utworach, a więc we fraszkach, podstawowy zarys teorii fraszki, nie wahając się przed uzupełnieniem tej teorii czysto osobistym spojrzeniem na jej możliwości ekspresyjne, w czego rezultacie zarysowały się w tymże zbiorze fraszek, jak zobaczymy, dwa dominujące aspekty – aspekt humoru, zabawy słowami, nie wyłączając i „wszeteicznych”, oraz aspekt powagi, polotu myśli i serca zaangażowanego w ojczystą swojskość. Tak więc Kochanowski, powołując fraszkę do literackiego istnienia, otworzył przed nią – własnym twórczym przykładem – szerokie horyzonty tematyczno-artystyczne. Dzięki nim zakorzenił ją w polskiej literaturze, i to tak głęboko iż nieprzerwanie, aż po dziś dzień, wydaje obfite i często znakomite owoce, że przypominamy w naszej współczesności fraszki J. Sztaudyngera.

Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 53–54.

Znaczenie słowa *fraszka*

((Stefania Skwarczyńska

Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego

(...) Szczególnie uderzającą właściwością w Kochanowskiego przeniesieniu włoskiej „frasca” na grunt polski w postaci: „fraszki” jest to, iż nie został przeniesiony wyraz włoski w swym znaczeniu podstawowym: „gałązka”, lecz tylko w swym znaczeniu wtórnym, metaforycznym, koncentrującym się, jak wiemy, na całej grupie znaczeniowych odcieni: drobiazg, rzecz o małej wartości, błahostka, bagatelka. Tak więc włoskie znaczenie przerośnięte, wtórne, stało się na gruncie polskim znaczeniem podstawowym. Stąd zaczęło

promieniować znaczeniowo i waloryzująco także i na obiekt nowego znaczenia tego wyrazu na gruncie polskim, a więc na obiekt wyrazu „fraszka” oraz na oznaczony nim przedmiot — na fraszkę, gatunek literacki, i na utwór o genologicznej strukturze fraszki. Owo promieniowanie — poniżające de facto w walorach fraszkę — było tak silne, iż nie pomógł nawet swoisty protest Kochanowskiego w postaci jego zbioru 300 fraszek, wśród których nie brakowało od strony tematycznej fraszek o charakterze religijnym, filozoficznym, patriotycznym, dydaktycznym, a od strony artystycznej arcydzieł, także zaskakujących oryginalnością, zarówno we wzniosłości, jak i w komizmie.

Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 55.

Cechy gatunkowe fraszki

((Stefania Skwarczyńska

Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego

(...) fraszka należy do „rodziny epigramatycznej”, a więc do gatunków literackich z pewnym piętnem [epigramatu](#), owego gatunku zrodzonego w antycznej Grecji, prosperującego twórczo w Rzymie, (...) odrodzonego bujnie u progu renesansu, a to głównie pod wpływem entuzjastycznego przyjęcia wydanego wówczas dzieła [Anthologia Graeca](#), zbioru epigramów, erotyków, satyrycznych i moralizatorskich ucinków.

(...) Otóż jej (fraszki) właściwością podstawową, a zarazem świadczącą o jej przynależności do „rodziny epigramatycznej” jest zwięzłość. Zwięzłość maksymalna fraszki to — ze względu na rym — dwuwiersz, dystych w ówczynie panującym wierszu sylabicznym. Skrajna zwięzłość dystychu dopiero wraz z twórcami sześciowersowymi odpowiada liczebnie fraszkom objętościowo najliczniejszym, bo czterowersowym, sięgającym setki utworów. Niemniej dystychy

występujące w przeszło jednej dziesiątej utworów we Fraszkach, podobnie jak twory czterowersowe, przekraczające jedną trzecią zbioru, są wymowne dla zwięzłości fraszki jako gatunku literackiego.

(...)

Obok zwięzłości jako strukturalnej cechy fraszki wysuwa się na czoło jej struktury druga jej genologiczna właściwość – postać wierszowa, która – podobnie jak zwartość – lokuje ją chyba także w kręgu „rodziny epigramatycznej”.

(...)

Wierszowość w zbiorze fraszek urozmaica Kochanowski tym także, że jednym utworom wyznacza „bieg ciągły”, bezzwrotkowy, innym nakłada „obrożę” zwrotek i ich specjalnych układów, wyakcentowanych stałym miejscem rymów. W imię zwartości genologicznej faworyzuje on dystych i 4-wersową zwrotkę, ale parokrotnie pozwala fraszce ułożyć się w kunsztowny kształt sonetu, który – jak wiemy – kompetuje nawet do godności gatunku literackiego; za czasów Kochanowskiego najchętniej – w ślad za Petrarką – obsługiwał lirykę, głównie miłosną.

(...) Z dalszych strukturalnych cech fraszki wymienimy z kolei cechę – potencjalnie, ale nie zasadniczo zbieżną z epigramatem, a mianowicie cechę jej zupełnego zamknięcia w skończoną, samoistną całość, niedomagającą się treścią czy formą dalszego ciągu, czy choćby domyślności od odbiorcy.

(...) Uogólniając, owo zupełne zamknięcie fraszki w jednostkową całość polega na wyrazistym jej spointowaniu. Ale to spointowanie jest różne w obu odmianach, a to w zależności od im właściwych genologicznie cech strukturalnych. W pierwszej odmianie polega ono na zaskakującym rzeczowo bądź logicznie „skoku” myśli lub też na zaskakującym doborze wyrazów. W drugiej odmianie pointa polega na wprowadzeniu u końca przedstawionych zdarzeń czy odsłanianej

sytuacji niespodziewanego zdarzenia końcowego, bądź też „przygwożdżenia” go oceną.

(...) strukturę gatunkową fraszki wyznaczają cztery – a można by wyliczyć pięć, gdyby wymienić dwa odmianowe warianty – strukturalne właściwości, a mianowicie: zwięzłość, wierszowość, zamknięcie treści w samoistną całość, odmianowa „poważność” ewokowanych pojęć przy ich wyrazistym spointowaniu końcowym, oraz – również odmianowa narracyjność ze skłonnością do komediowości.

Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 59–66.

Tematyka fraszek

((Stefania Skwarczyńska

Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego

(...) Wglądając w poszczególne utwory Fraszek Kochanowskiego, a jak pamiętamy jest ich 300, uderza nas już wspomniana poprzednio różnaitość ich formy oraz ich treści, co uwydatnia nieraz w ich swoistości forma wierszowa i język. Różnaitość ta ujawnia się w nich tak bujnie, że w sferze treściowo-tematycznej ogółu poszczególnych utworów zmierza ona wyraźnie do objęcia i wyeksponowania wszystkości wszelkiego istnienia – bez stosowania jakichkolwiek kryteriów ważności. Wszystko jest ważne. Owa wszystkość we fraszkach Kochanowskiego obejmuje zaświat z Bogiem, panem wszechświata, i ze zmarłymi oraz świat ziemski z człowiekiem różnego stanu, zawodu i charakteru, z całym urokiem przyrody – przede wszystkim ojczystej, ale także dziwów zagranicznych. Na ów urok składają się góry, pola, łąki, zwierzęta od leśnych po domowe, a także ptactwo, na honorowym miejscu pszczoła. Nie ma takiego przedmiotu, który by nie był godny fraszki w jej opisie czy metaforycznym wykorzystaniu; figurują w nich takie apoetyckie

przedmioty, jak brzytwa, grzebień; figurują w nich giganty, jak w aż trzech fraszkach most na Wiśle. Figuruje w nich życie sielsko-anielskie — ziemiańskie, na wielkopańskich dworach — obok chłopskiego bytowania i karczmy. Figuruje spokój codzienności i bohaterstwo w służbie ojczyzny. Figuruje miłość — w najsubtelniejszych odczuciach, ale też prostacki erotyzm; figuruje więź między pokoleniami i fizyczna niejako obecność tych, którzy odeszli na zawsze. I to żartobliwe przekomarzanie się poety z fraszkami jako zwierciadełkami wszechświata — łącznie z głębią człowieka.

Źródło: Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 1985, nr 41, s. 67.

Słownik

epigramat

(gr. *epigramma* – napis, inskrypcja) – w starożytności wierszowany napis na pomnikach, grobowcach; obecnie krótki utwór liryczny o żartobliwej treści i zaskakującej puencie

fraszka

(wł. *frasca* – gałązka, drobiazg, bagatela, błahostka) – krótki, zwięzły utwór wierszowany o różnorodnej tematyce z wyraźnie zaznaczoną pointą, żartobliwa odmiana epigramatu, nazwę z języka włoskiego wprowadził do literatury Jan Kochanowski

Anthologia graeca

Antologia grecka – zbiór epigramatów różnych autorów, przygotowany już w I w. p.n.e., kilkakrotnie powtarzany w rozmaitych redakcjach. Największą popularność zdobyła antologia przygotowana w XIV w. przez mnicha Planudesza z Konstantynopola. Wydana w 1494 r. wywarła duży wpływ na twórczość Jana Kochanowskiego

Film edukacyjny

Polecenie 1

Wyjaśnij, w jaki sposób obecność wątków autotematycznych w literaturze wiązała się z kulturą renesansu.

Polecenie 2

Jaką refleksję filozoficzną niosły ze sobą *Fraszki* Jana Kochanowskiego? Sformułuj odpowiedź w kilku zdaniach.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DbxOgW4tM>

Film nawiązujący do treści materiału Wątki autotematyczne w Fraszkach Jana Kochanowskiego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Do fraszek. Fraszka XXIX. Księgi trzecie

((Jan Kochanowski

Do fraszek (Fraszka III 29)

Fraszki nieprzepełnione, wdzięczne fraszki moje,
W które ja wszystkie kładę tajemnice swoje,
Bądź łaskawie Fortuna ze mną postępuje,
Bądź inaczej, czego snąć więcej się najduje.
[Obraliby się](#) kiedy kto tak pracowity
Żeby z was chciał [wyczerpać](#) umysł mój zakryty:
Powiedzcie mu, niech próżno nie frasuje głowy,
Bo się w dziwny Labirynt i błąd wda takowy,
Skąd żadna [Aryjadna](#), żadne kłębki tylne
Wywieść go móc nie będą, tak tam ścieżki mylne.
[...]

Źródło: Jan Kochanowski, *Do fraszek (Fraszka III 29)*, [w:] tegoż, *Fraszki*, oprac. Janusz Pelc, Wrocław 2008, s. 134–135.

Do Jana. Fraszka LXXVIII. Księgi pierwsze

Do gór i lasów. Fraszka I. Księgi trzecie

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawną odpowiedź. Utwór *Do fraszek*:

- ☐ łączy oba kręgi tematyczne.
- ☐ jest autotematyczny i zarazem autobiograficzny.
- ☐ nie jest ani autotematyczny, ani autobiograficzny.
- ☐ ma charakter autobiograficzny.

Ćwiczenie 2

Określ, w jaki sposób w utworze *Do fraszek* realizuje się istotny dla literatury renesansu autotematyzm.

- ☐ Autor opisuje bogactwo swoich przeżyć.
- ☐ Autor wyjawia, co stanowi dla niego materiał twórczy.
- ☐ Autor twierdzi, że jest nierozumiany
- ☐ Autor zdradza swoje tajemnice.

Ćwiczenie 3

Zaznacz poprawną odpowiedź. Jak należy rozumieć frazę „fraszki nieprzepełnione”?

☐ Fraszki pisane z potrzeby serca – nie dla pieniędzy.

☐ Fraszki warte swojej ceny - wartościowe utwory.

☐ Fraszki pisane na zamówienie.

☐ Fraszki nieokupione wysiłkiem pisarskim.

☐ Fraszki tanie – błahe, żartobliwe.

Ćwiczenie 4

Zaznacz poprawne odpowiedzi. W jaki sposób można scharakteryzować podmiot liryczny fraszki *Do gór i lasów*?

☐ był studentem

☐ ma żonę i dzieci

☐ bywał w świecie

☐ kiedyś pełnił funkcję opata w zakonie

☐ jest wyznawcą zasady: „chwytaj dzień”

☐ nosi bogate odzienie

☐ ma siwe włosy

☐ jest studentem

Ćwiczenie 5

Znajdź we fraszce *Do gór i lasów* wers odpowiadający postulatowi Horacego *Carpe diem*. Co oznacza to określenie?

Ćwiczenie 6

Zaznacz trzy poprawne odpowiedzi. Pointa fraszki *Do gór i lasów* to:

☐ Autoironia

☐ Dowcip sytuacyjny

☐ Refleksja o charakterze filozoficznym

☐ Nieoczekiwany przeskok myśli

☐ Zaskakujący sąd

☐ Zaskakująca gra słów

☐ Refleksja na temat historii

☐ Opis niespodziewanego zdarzenia

Ćwiczenie 7

W pierwszym wersie fraszki *Do gór i lasów* mowa jest o „odzianych lasach”. Podaj co najmniej trzy synonimy wyrazu „odziany”, które pasowałyby do kontekstu fraszki.

Ćwiczenie 8

Jakie cechy gatunkowe fraszki dostrzegasz w utworze *Do gór i lasów*? Sformułuj odpowiedź w kilku zdaniach.

Ćwiczenie 9

Określ, w jaki sposób fraszka *Do Jana* opisuje postawę humanisty wobec zmienności ludzkich losów.

Praca domowa

Napisz kilkuwersową fraszkę o swoim życiu szkolnym.

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Oparek

Przedmiot: Język polski

Temat: Fraszka jako gatunek renesansowy. *Do gór i lasów* Jana Kochanowskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
- 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 3) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- prześledzi historię powstania fraszki, jako gatunku literackiego;
- wymieni cechy gatunkowe fraszki;
- zanalizuje wybrane fraszki Jana Kochanowskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji**Faza wprowadzająca:**

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji, nawiązując do kultury renesansu i humanistycznej wizji człowieka. Wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
2. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Nauczyciel zachęca uczniów do wspólnego stworzenia mapy myśli, obrazującej cechy gatunkowe fraszki.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel podkreśla fakt, że Jan Kochanowski powołując nowy gatunek literacki, stworzył teorię fraszki i że wiele jego fraszek zawiera refleksje na temat możliwości tego gatunku – stanowi to przejście do filmu edukacyjnego na temat wątków autotematycznych.
2. Uczniowie zapoznają się z filmem edukacyjnym, a następnie wykonują polecenia 1 i 2. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi.
3. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się” – nauczyciel prosi chętne osoby o odczytanie na głos fraszek zamieszczonych w e-materiale. Wykonują ćwiczenia 1-9. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o podsumowanie – omówienie fraszki jako gatunku renesansowego i zarysowanie wizji człowieka, jaką ukazują utwory Jana Kochanowskiego – na przykładzie *Do gór i lasów*.
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu..

Praca domowa:

1. Napisz kilkuwersową fraszkę o swoim życiu szkolnym.
2. Napisz fraszkę o charakterze autobiograficznym lub autotematycznym.

Materiały pomocnicze:

- Stefania Skwarczyńska, *Aspekt genologiczny „Fraszek” Jana Kochanowskiego*, Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature 41, 1985, 53-86.
- B. Bakula, *Oblicza autotematyzmu (autorefleksyjne tendencje w polskiej prozie po roku 1956)*, Poznań 1991.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Film edukacyjny”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.